

Sőregi Melinda

Beavatás felnőtteknek

KORTÁRS BÁBFESZTIVÁL A SIRÁLYBAN

Először alkalommal rendeztek Budapesten úgynevezett felnőtt-bábfesztivált a Sirályban, csatlakozva ezzel a pécsi fesztivál hagyományához. Míg azonban Pécsen háromévente (a következő pécsi fesztivál 2010-ben lesz) jobbára a szakma gyűlik össze, ezúttal az volt a szervezők (Kuthy Ágnes, Deme László, Városi Színház, Sirály) célja, hogy a bábművészetet valószínűleg kevésbé ismerő felnőtt közönséget próbálják elcsábítani olyan előadásokkal, melyek kifejezetten „felnőttproblémákról” szólnak „felnőttnyelven”. Ezzel a bábjátékok egyik hagyományához is visszakanyarodnak, hiszen a műfaj számos formája éppen attól lehet élő és eleven, hogy az aktualitásból dolgozik, és igényli a közönség aktív közreműködését is.

Az okos helyszínválasztás és az ügyes gerilla-marketing (meg persze a színvonalasan összeállított program) hatására négy napra csordultig megtelt a Sirály – főként „civil” nézőkkel, akik talán életükben először láttak bábelőadást. Attól, hogy egy forgalmas belvárosi kultkocsmában zajlott a fesztivál, mindjárt „cool”-nak tűnt a bábműfaj, olyan különlegességnek, amit feltétlenül látni kell. A reakciók szerencsére őszinték voltak. Előfordult, hogy a derék Punch úr alpárisága kivágta a biztosítékot, avagy őszinte csodálkozást kellett, hogy egyetlen bábos egy szál magában is hány figurát kelthet életre egyetlen paraván mögött. Ott volt a levegőben az a gyermeki kíváncsiság, ahogyan az ember először csodálkozik rá valamire, és egy életre nem felejtí el.

Éppen a beavató jelleg miatt szerencsésnek bizonyult az is, hogy a program a bábművészet széles skáláját, sokféle formációt és műfajt ölelt fel, és igyekezett szinte mindenkit felvonultatni, aki manapság felnőtt bábelőadásokat készít. Szerepelt a programban többek között két vidéki bábszínház, magánbábosok, népi bábjáték és kísérleti előadás is. Láthattak a nézők bábjátékosokat mindenféle „formában”: paraván előtt-mögött, paraván nélkül, kesztyűs bábbal, marionettel, saját készítésű, egyedi bábbal, avagy csak tárgyakkal, anyagokkal, sőt még írásvetítővel is. Az érdeklődők az animáció számos formájával, kiemelkedő bábtervezők, bábkészítők munkájával, a műfaj összetettségével találkozhattak, miközben az előadások nem feltétlenül varázslatos témákról szóltak.

Felnőttek nevezett bábelőadások meglehetősen esetlegesen jönnek létre ma Magyarországon. Legtipikusabban a magánbábosok vállalkoznak ilyen kalandra. Jó példa erre a fesztivált nyitó Sarkadi Bence, aki saját készítésű, trükkös marionettjeivel járja a világot. A magánzókhoz tartozik Lénárt András (Mikropódium) is: „kézműves” előadása egy bőröndben elfér – apró, gyertyával világított színpadán mégis a teremtést

élhetjük újra –, *Con Anima*, azaz lélekkel. A „főszereplő” egy sörényes, furcsa lény: a homokban kotorászik, játszik, míg rá nem bukkan két emberfigurára. A kis lény egyesíti magában a teremtés és a kísértés erejét, isteni és ördögi arca is lehet. Az előadás éppen ott ér véget, ahol a talált-teremtett emberek már megmozdulnának – de az már egy másik történet. Koncentrált, finom, bensőséges, átszellemült játék, mikroszínház, ahol apró mozdulatokból, gesztusokból, reakciókból épül egy teljes világ.

A fesztiválon két klasszikus vásári kesztyűsbáb-figura újraértelmezett történetét is lehetett látni: Vitéz László/Paprika Jancsi (Hétpróbás Nagyokos János néven) és Punch jelent meg kortársi környezetben. Pályi János *Órajáték* című előadásában (rendező: Kovács Ildikó) az idő a központi motívum: egyre fogy és fogy, és ha Nagyokos János nem fut utána a pokolba, akkor talán örökre elveszett. Több szálon is konfliktusba keveredik az éles nyelvű, lustálkodni szerető János, akinek személyisége, cselekvése (a jól ismert kupán verős módszer), kópés hangja alapvetően Vitéz László eszköztárából táplálkozik. Feleségével szemben az elsózott vagy el nem sózott leves okozza a problémát, de jön még az ördög mobiltelefonáló (!) „ügy-nöke”, a házmester is, és végül a pokolra kell szállnia Jánosnak, hogy a gyermekét megmentse. Pályi összetett misztériumszínpadán (díszlet: Majoros Gyula, marionettek: Grosschmied Erik, marionettszínpad: Mátravölgyi Ákos) „fent” kesztyűs alakokat látunk, míg a pokolban marionettfigurákat, sőt egy klasszikus alakváltoztató báb is megjelenik: gyönyörű nő változik egy mozdulattal ördöggé. A játékot élőzene kíséri, bábos és zenész egymásra reagálnak, együtt élnek. (A fesztiválon a zeneszerző Kovács Márton helyett Rozs Tamás „ugrott be” – remekül.)

A *Purgateátrium* (rendező: Kovács Géza) Punch és Judy „évődésének” új kontextusba helyezésére vállalkozott *Punchék karácsonya* címmel. Fergeteges bravúr-

játék (játsszák: Szívós Károly és Csató Kata), melynek kerete egy ünnepi ideálkép, pislákoló kistévével, csodásan csomagolt ajándékokkal, halk zenével. De amint megnyílik a paraván, groteszk borzalmak történnek, a rejtett agresszió és az illedelmesen titkolt vágyak felszínre törnek. A gyermek megfő egy nagy láb-bosban, a Halál kedvét tölti Judyn, és Punch élvezettel teszi el láb alól feleségét. Persze minden borzalom humorba ágyazódik, és a játék mindig újra és újra kezdődik, hiszen Punch és Judy elpusztíthatatlan, élnek és megélnék a kortárs színpadon is. Az egyik legemlékezetesebb jelenete az előadásnak, amikor a bábok megkettőződnek, és két ablaknyílásban őrlt

mindketten a franciaországi Charleville-Mézières-ben tanultak bábművészetet) egy különös, szintén használt anyagokból álló női figura összeépítésén és felöltöztetésén fáradozik. Az előadás lassan hömpölyög, és a játszó mintha burokból dolgoznának. Gyönyörű a báb, amit életre keltenek, de mindössze ennyi történik, egy figura művészi felmutatása, ami sajnos teatralitásnak nagyon kevés, pedig érzékel-

1.

1. Kovács Júlia és Arno Delicata az Emlősök nyelvtanában

2. Sarkadi Bence: Figura ex machina

3. Órajáték

4. Jankovics Péter: Szeretnek engem az istenek

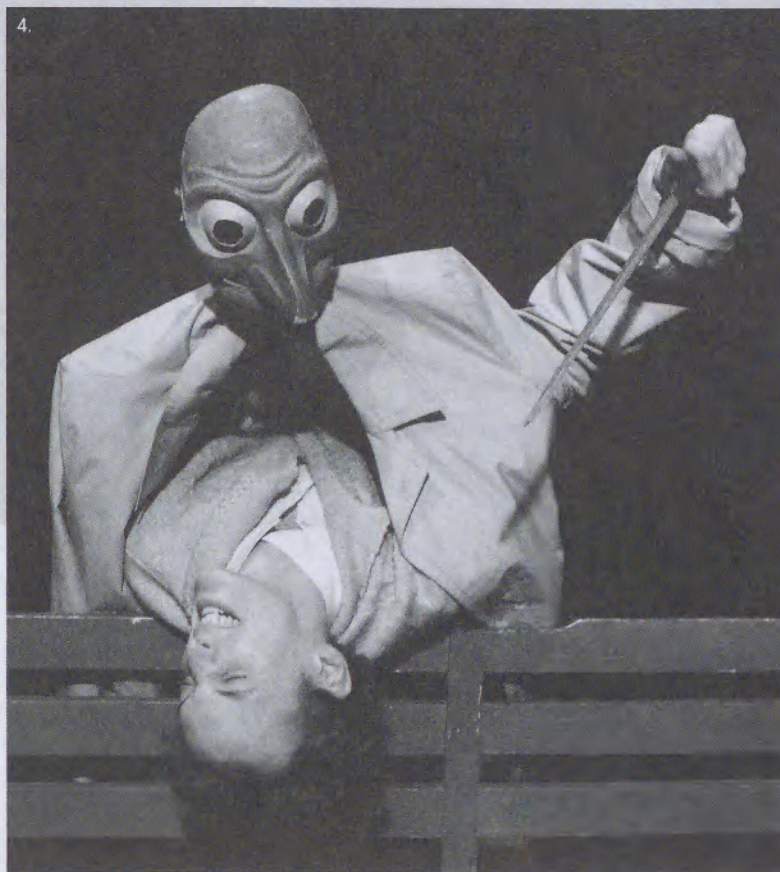

2.

Gáral Eszter felvétele

3.

4.

kergetőzés kezdődik: a játszó négy keze szinte eggyé válik, és a nézők csak ámulhatnak a látványon.

Jellemző módja még a felnőttelőadások születésének a vizsgahelyzet: ilyenkor kínálkozik lehetőség és idő kísérletezésre, illetve személyesebb fogalmazásmódra. Az *Emlősök nyelvтана* című független produkció volt a leginkább kísérletinek nevezhető. A *Sírály* pincéjében különféle limlomok, kacatok függeszkednek a plafonról, a térben víz- és homokzsákok, fény alig. Két éteri alak (Kovács Júlia és Arno Delicata –

hetően igényes rendezői-szcenikai munkán alapul, és sok művészi energia feszül a háttérben.

Jankovics Péter tavaly végzett a Színház- és Filmművészeti Egyetem bábszínész szakán, és jelenleg a Szputnyik Hajózási Társaság társulatának tagja. *Szeretnek az istenek engem* című egyszemélyes előadása vizsgadarabnak készült: sajátos nézőpontból mutatja be *A helység kalapácsát*. Vajon hogyan készülhetett a mű? Talán éppen úgy, hogy a szegény, kivert költő egy padon iszogatva kapja az ihletet, és a kukából halássza elő kellékeit. Jankovics egyszerre meséli a széles tenyerű Fejenagy történetét, illetve a költőét, aki éppen írja a művét, és különböző ötletek cikáznak a fejében, bevillannak a *Nemzeti dal* és a *János vitéz* motívumai is. Egyszerű eszközökkel, egy magazinnal (szemérmertes Erzsók!), egy maszkkal, egy ballonkabáttal és egy fakarddal dolgozik ötletesen, lendületesen. Kint is van meg bent is, egyszerre játszik, és kommentálja is önmagát.

Az *Androgün* (Napsugár-Q-Team, Békéscsaba; játsszák: Törőcsik Eszter, Csörtán Erzsébet, Balázs Csongor) ott folytatja, ahol Lénárt András abbahagyta. Nő és férfi dialektikus viszonya a téma, kortársi, piktogram-keretben, trükkös árnyképekkel, egyszerű csomagolópapírból. Kuthy Ágnes rendező munkája szintén vizsgaelőadásnak készült, de már több éve (váltott szereplőkkel) őrzi frissességét (jelenleg éppen a békéscsabai bábszínház műsorán) és sikerét, hiszen alapkérdéseket boncol, pontosabban inkább meg- és felmutat, jelzőtáblaként. Képleteket, alaphelyzeteket „világít meg”, és egyszerűségével emeli ki férfi és nő kapcsolatának örök bonyolultságát.

A győri Vaskakas Bábszínház kísérleti animációs előadást hozott a fesztiválra (dramaturg-rendező: Prof. Krzysztof Rau). A *Metamorfózis* „alapanyaga” sok-sok terítő, lepedő, zsebkendő, melyekből állatok, hangszerek, terek, emberek kelnek életre. Szabad asszociációk sorát látjuk, örömmel játszó bábosokat, a születő animáció folyamatát, aminek általában a tökéletesített végtermékét figyelhetjük az előadásokban, itt viszont a stúdiumba kapunk betekintést. És a

FENT: Punchék karácsonya

LENT: Metamorfózis (Vaskakas Bábszínház)

fesztivál utolsó napján bepillanthattunk még egy kakukktojás előadásba is: a kecskeméti Tintaló Társulat apró cirkuszsátrat állított fel a Sirály emeletén. Belül a gyerekek ülhetek, kívülről, erre alkalmas leskelődőkön át pedig a felnőttek figyelheték a miniatűr cirkusz csodáit. Ezen a ponton olvadt össze szimbolikusan az egymással sokszor ügyetlenül szembeállított két irány: gyerekelőadás, avagy felnőttelőadás. Mindkettő. És remélhetőleg ezzel a fesztivállal az úgynevezett felnőttek érdeklődését is sikerült mélyrehatóan felkelteni a bábműfaj iránt, mely még igen sok tartalékot rejtget.